

Nf 14

DISSERTATIONUM ANTIPOIRETIANARUM
ET SIMUL ANTISOCINIANARUM

OCTAVA

DE

SATISFACTIONE

JESU CHRISTI,

SEU DE

EXPIATIONE ET RE-
DEMPTIONE EJUS FORENSI,

TANQVAM ANTITYPICO UNIVERSÆ REI SACRIFICALIS
NUCLEO, TOTIUS EVANGELII CENTRO, AC JUSTIFICA-
TIONIS FORENSIS FUNDAMENTO:

QVAM DOCTRINAM
POSTERIORE XVI PROPOSITIONUM SERIE
DEMONSTRATAM

IN REGIA FRIDERICIANA

die *Novembris hujus MDCCXIX. anni*

PRAESIDE

JOACHIMO LANGIO,

SS. THEOL. D. ET PROF. ORDIN.

responsione publica defendet

JACOBUS GABRIEL *Wandel*
Schænebecka Magdeburgicus, S. S. Theol. Cultor.

HALÆ SAXONUM,

Typis JOAN. FRID. KROTTENDORFII, Acad. Typ.

34

lx.

SECRETATIONE
THEO
OCTAVA

SATISFACTIO
JESU CHRISTI

EXPIATIONE
DEUS

DEUS
FUNDAMENTO
DEUS

IN ALIA
FIDELICIANA

IOACHIMO LANGIO

JACOBS

THEO

DOCTRINAE
DE
SATISFACTIONE CHRISTI
PROPOSITIONES XVI. POSTERIORES.

PROPOSITIO XVII.

SATISFACTIO seu
EXPIATIO Christi
probatur 17. ex Hebr.
V, 9. ubi Christus, *τε-
λειωθεϊς*, consummatus in
officio hilastico per peceptiones o-
mnes, dicitur per obedientiam suam
(v. 8.) omnibus obedientibus, seu
credentibus, factus esse causa æter-
næ salutis.

ILLUSTRATIO.

1. Christus hic dicitur *causa salutis æternæ*, non
A 2 in

in quantum gratiam suam nobis ad instaurationem imaginis divinæ infundit, & sic nos renovat (quod quidem in partæ salutis applicatione ipse nobis omnino præstat;) sed in quantum *pro nobis extrema passus est*, & obediendo perpeffiones omnes sibi destinatas consummavit. Id quod est *obedientiam discere*, seu re ipsa experiri, quid sit vadimonium obire pro reis, & sic Patri, tanquam justo judici, satisfacere. Atque ita Christus est causa salutis nostræ meritoria. Qui hujus dicti sensus ex universa doctrinæ hæcenus deductæ serie confirmatur.

2. *Obedientia* ipsa etiam recte vocatur *meritoria*. Si enim Christus in cruce per obedientiam suam passivam, seu in perpeffionibus præstitam, salutem nobis promeruit, utique ipsa ea obedientia est *meritoria*, vim satisfactionis & meriti habens.

3. Hæc vero *obedientia* Christi *passiva* simul fuit *activa*. Dum enim Christus adversa quælibet ipsamque mortem pro nobis obsequentissime obiit, simul exhibuit perfectissimum exemplar sanctitatis, lenitatis, patientiæ, caritatis & omnium virtutum, tanta perfectione, ut lex ipsa perfectiorem requirere non posset.

4. *Obedientia* Christi *activa* præterea in tota ejus vita & omnibus actionibus se exseruit. Qui enim venerat *omnem legem implaturus* Matth. V, 17, 18. Hebr. X, 9. eam omnino implevit, *moralem obedientiam activam*, uti *ceremonialem passivam*. XL, 10.

5. Et hanc quoque *activam* Christi obedientiam fuisse *πλαστικήν* & *meritoriam*, sequentia evincunt argumenta:

a) *Lapsus*

SATISFACTIONE JESU CHRISTI. 5

- a] *Lapsus Adami.* Quemadmodum enim primi Adami *inobedientia* fuit *meritoria mortis*; ita Christi, tanquam secundi Adami, *obedientia*, legi, quam Adamus etiam sibi inscriptam habuit ac violavit, præstita, est *meritoria vita æternæ*. Confer, quæ Dissert. IV. de *Imputatione peccati* dicta sunt.
- b] *Status hominis post lapsum*, ubi obedientia Christi activa ipsi summe fuit necessaria. Homo enim hæret non solum in culpa, seu reatu perditæ divinæ imaginis, sed etiam in *debito* præstandi Deo perfectam obedientiam, secundum depositum, in creatione humanæ naturæ concreditum, seu secundum vires ipsi donatas. Deus vero prosequitur jus suum, suumque postulatum, ut humana natura, seu humanum genus, reddat, quod accepit, seu ut ipsi, secundum depositum illud, cultum præstet sanctum & perfectum. Id quod cum non posset, ejusmodi egebat mediatore, qui hoc ipsum loco humani generis præstaret, ideo ipse homo factus.
- c] *Officium Christi mediatorium & hilasticum.* Ad quod cum pertineat obedientia ejus *passiva*, uti percepimus; cur excluderemus *activam*, debitorum per *ἀντιγον* solutricem? Et hæc in Christo eo fuit eminentior, quo sanctior is fuit ac habilior, promptiorque ad eam in omni vita sua præstandam Phil. II, 8.
- d] *Oppositio inter peccatum & Christi justitiam*, in qua peccati est *ἀντίδοτον*. Quemadmodum enim peccatum est *ἀνομία*, seu legis violatio perfecta, ita justitia, seu obedientia Christi, est perfecta legis impletio, a Deo requisita.

A 3

e) Cla-

e] *Clarissima Scripturæ testimonia.*

α) Rom. V, 19. *Quemadmodum per unius hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi: ita per unius (Christi) OBEDIENTIAM iusti constituuntur multi.* Quæ Christi obedientia in se habet δικαιοσυνη, meritum, & justitiam, nobis in justificatione impu-
tabilem, secundum v. 17, 18. reatui & condemnationi oppositam, ibid. & v. 16. Nec passio Christi commode vocari potest ejus justitia, quemadmodum hic dici videmus de obedientia: quæ ideo non potest non activa esse, ita vero, ut passivam includat.

β) Psalm. XL, 8, 9. collat. Hebr. X, 7. seqq. *Ecce venio, ait Messias, in volumine scriptum est de me: facere voluntatem tuam, Deus mi, desideravi, & lex tua est in visceribus meis.* Item Matth. V, 17, 18. *Non veni, ut solvam, sed ut impleam legem.* Quorum locorum sensum in applicatione ad nos homines indicat Paulus Gal. IV, 4, 5. *Cum venisset impletio temporis, Deus misit Filium suum, natum e muliere, legi subditum, ut illos, qui sub lege sunt, redimeret.* Hic videmus, Christum subditum fuisse legi, quemadmodum nos eidem subditi eramus. Jam vero nos eidem subditi eramus tanquam debitores cum obligatione ad perfectam impletionem, sub comminatione & executione maledictionis. Quam impletionem quia præstare haud valuimus, Christus, alias legis dominus, homo factus & vi assuntæ humanæ naturæ & sponsonis suæ legi subditus, nostri loco præstitit, legeque morali & simul ceremoniali sic impleta a maledictione
ejus

SATISFACTIONE JESU CHRISTI. 7

ejus nos redemit (conf. c. III, 13.) expuncto, quod contra nos consignatum erat, chirographo Col. II, 13, 14. & simul parto *viodesitas* jure & privilegio. Qua ratione fructus *nativitatis meritorius* cum *in-hesivo* egregie conjungitur, ita ut hic istum proxime subsequatur.

Uberiores Observaciones.

1. Humanum genus hærebat in culpa, non solum *commissionis*, ob mala contra legem commissa; sed etiam *omissionis*, quia debitum suum, seu perfectam obedientiam, non præstitit. Hinc a Christo demendus erat *duplex reatus per obedientiam*, reatus *omissionis* per *activam*, & *commissionis* per *passivam*.

2. *Debitum*, secundum quod humana natura, seu hominum genus, in nexu creatoris est, permultum differt a debito illo, quod homo alii homini, creditori suo, debet. Nam inter homines ipse creditor haud invitus finit debitum contrahi, ideoque is non ejus contractione, sed tantum negata solutione, læditur. At Deus offensus est, non solum negata debiti solutione, & solvendi *advantia*, sed supino etiam depositi neglectu, ejusdemque turpi jactura & malitiosa debiti contractione, ipso prohibente & maxime invito facta. Unde ejusmodi contractio debiti est *rapina* quædam, & homo *fur ac raptor* potius est, quam debitor; *raptor*, qui, etsi, quod rapuerat, restituit, tamen per viam juris adhuc est in nexu, seu reatu ipsius rapinæ commissæ.

3. Magna hæc inter *debitorem* & *raptorem* differentia insigniter illustratur ex eo, quod Lev. V, 14, 15, 16.

VI, 4.

VI. 4. fqq. raptor jubebatur non solum res a Deo sacratas aliasq; ablatas simpliciter restituere, sed præterea in satisfactionem pro commissa culpa etiam quintā partem una cum sacrificio pro reatu superaddere. Conf. Deut. V, 5-8, ubi præcipitur, ut res ablata domino restituatur, cum sacrificio piaculari, & superaddenda quinta parte, usibus sacris addicenda. Atque ita præter *expiationem* urgebatur *compensatio* ipsa, eaque abundans, ad insignem representationem nostri debiti & officii Christi; utpote qui ita nos expiavit, ut etiam nostri loco restituerit ablatum. Et hoc est, quod ipse affirmat: *Quod non rapui, inquit, tamen rependam* Psalm. LXIX, 5.

4. Nec de nihilo est, quod citatis locis *duplex* raptorum & restituendorum *species* denominatur; una *sacrilegii*, in rebus sacris commissis; altera *simplicis furti*, adversus homines alios patrati. Qua diversitate procul dubio ad *utramque decalogi tabulam* respicitur. Etenim natura humana respectu *tabule prioris* eorum causa, quæ Deo debentur, hæret in crimine *sacrilegii*: vide Rom. II, 22. ubi Judæus dicitur *ἰεροσολῶν* Conf. Matth. XXIII, 25. Respectu *tabulæ posterioris* est in reatu *furti*, aut fraudulentæ detentionis, qua, quæ Dei & aliorum hominum sunt, iis ablata ac negata nobis vindicamus, per inordinatum amorem in exitium nostrum laborantes. Jam vero si Deus secundum legem typicam reatum, in rebus caducis contractum, *restitutione* & *expiatione* aboleri voluit; quis dubitaret, eum hoc multo magis in reatu majori & omnium gravissimo, quem lapsus & totus corruptionis status peperit, abolendo intendere, & ista etiam typicæ oeconomiæ particula

SATISFACTIONE JESU CHRISTI. 019

ricula redemptionis mysterium, in expiatione & restitutione positum, fuisse adumbratum? Conferenda hic omnino sunt, quæ Dissertat. III. in primis Sect. I. Proposit. VI. hac de re tradita sunt, ubi hominis debitoris reatus etiam sub imagine *malitiosi decoctoris* descriptus est.

5. Doctrinæ de *obedientia Christi activa* & nobis imputabili summa est salubritas, summa necessitas, præcipue in statu afflicto, ut confidere possimus, obedientiam nostram imperfectam Deo placere propter Christum, & speciatim propter ejus obedientiam perfectissimam. Huc refer typum illum de lege morali, quæ perfectam obedientiam requirit, arcæ fœderis inclusa, & operculo, *πλασνηλα*, quod peculiari respectu Christum adumbravit, contenta. Qua figura significatum fuit, legem a Christo foveri & impleri. Vid. *Myth. Christi ac Christianismi p. 73.*

PROPOSITIO XVIII.

SATISFACTIO seu EXPIATIO Christi probatur 18) ex iis locis, ubi Christus dicitur factus justitia nostra, & ubi nos dicimur in ipso habere justitiam.

ILLUSTRATIO.

Jes. XLV, 24. *Tantum in Jehova (Messia, de quo contextus & allegatio Rom. XIV. & Phil. II.) dicit mihi (omnis lingua) sunt justitiæ & robur. & v. 24. In Jehova (Messia) justificabuntur & gloriabuntur omne semen Israël.*

B

Jer.

Jer. XXIII, 5. 6. *Excitabo Davidi germen justum &c. Hoc nomen ipsius est, quo vocabit eum quisque: יהוה צדקנו, Jehova justitia nostra. Idem repetitum videas c. XXXIII, 16.*

Rom. V, 17. *Hic credentes dicuntur accipere donatam & domum justitiae ad justificationem, oppositum peccato, reatu & condemnationi. Confer de hac ipsa justitia Christi, tanquam objecto fidei justificantis, locum Phil. III, 9.*

1. Cor. I, 30. *Christus factus est nobis a Deo sapientia, justitia, sanctificatio & redemptio.*

Not. Justitiam Christi esse meritoriam respectu satisfactionis, & nobis imputabilem, liquet: a) ex ejus applicatione, quæ fit ad justificationem, quemadmodum habet contextus locorum allegatorum, præcipue illius ex Rom. V. b) Ex ejus instrumento, quo apprehenditur, quod est fides, secundum Phil. III, 9. c) Ex ipsa justificationis forma, quæ consistit in imputatione justitiæ Christi, per fidem apprehensæ, uti Dissertat. peculiari ex instituto demonstrabitur. Ubi ergo imputatur justitia, ibi eam adesse oportet meritorie, ut imputari possit. Justitia autem meritoria & imputabilis nihil est, nisi ipsa satisfactio, seu satisfactionis lytrum: d) Ex antecedenti argumento de obedientia Christi, tanquam justitiæ ejus synonymo. e) Ex integra argumentorum de & pro satisfactione deductorum serie. Quæ cum ita sint, Christus omnino in sensu hilastico dicitur justitia nostra & esse & factus, seu in justitiam nostram datus esse.

PROPO.

SATISFACTIO seu EXPIATIO Christi probatur 19) ex illis Scripturæ Sacræ locis, ubi ipsi REDEMTIO, tanquam EXPIATIONIS synonymum, verbis

λύτρον, λυτρώω, λύτρωσις, ἀπολυτρώω, ἀπολύτρωσις EXPRESSÉ adscribitur.

ILLUSTRATIO.

Notanda hic est proprietas grammatica vocum λύτρον, λυτρώω, λύτρωσις, ἀπολύτρωω, & earum differentia a vocibus λύω, solvo, λύσις, solutio. λύω est solvo, libero, diruo, destruo: quod est res facti & potentie. Et hanc omnino præstat Messias; utpote qui venit, ἵνα λύσῃ, ut solveret opera diaboli i. Jo. III, 8. Ut vero solutio & liberatio captivorum, cum destructione vinculorum & ipsius captivitatis conjuncta, fiat de jure, seu per viam juris, requiritur λύτρον (quæ vox a λύω derivatur) pretium pro redimendo captivo pendendum, Gallice rançon, Germ. ein Lösegeld. Quod lytron exsolvit foro justitiæ, eoque a judice accepto captivus etiam re ipsa accipit suam λύσιν, seu vinculis solutus in libertatem adseritur. Hinc λυτρώω, ἀπολυτρώω, λύτρωσις, ἀπολύτρωσις quid sit, liquet; nimirum reum, captivum & obæratum soluto pro ipso pretio redimo. Atque ita ἀπολύτρωσις est ejusmodi liberatio, quæ fit per viam juris, seu satisfactionis, foro justitiæ datæ, uno verbo, redemptio. Nec enim Christus in humani generis restitutione uti voluit sola potentia ad λύσιν; si-

ne exsolutione pretii, a iustitia requisiti: nec sola gratia ad ἀπολύτρωσιν, sine potentia, ad nostri e vinculis satanæ & peccati λύσιν, seu liberationem, exferenda: sed hæc attributa sua in salutis nostræ negotio conjunctim admirando cum temperamento exferuit; gratiæ ad redemptionem, & potentiæ ad destructionem regni satanæ, per peccatum intra nos erecti. Hanc vocum λύτρον, ἀπολυτρόω &c. significationem genuinam esse, præter notionem grammaticam & maxime propriam, liquet e re ipsa, quæ in universa hac propositionum serie adstruitur.

Et hoc ipso sensu accipienda sunt vocabula ista in locis sequentibus, prout contextus exigit:

λύτρον & ἀντίλυτρον. Matth. XX, 28. Venit Filius hominis, ut serviat & det animam suam λύτρον, pretium redemptionis, ἀντί, pro, seu loco multorum. Conf. Marc. X, 45. Sic 1. Tim. II, 6. Unus est mediator Deum inter & homines, homo Jesus Christus, qui se dedit ἀντίλυτρον, pretium redemptionis, pro omnibus.

λυτρόω. Tit. II, 14. Qui Jesus Christus dedit semet ipsum pro nobis, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς, ut nos redimeret ab omni iniquitate &c. & 1. Pet. I, 18. Nostis, quod non rebus corruptilibus, argento & auro ἐλυτρώθητε, redempti estis, sed pretioso sanguine &c. Conf. Luc. XXIV, 21.

λύτρωσις, ἀπολύτρωσις. Luc. I, 68. Celebratus sit Deus Israelis, quod visitavit & fecit λύτρωσιν, redemptionem, populo suo. Vide idem nomen c. II, 38. Rom. III, 24. 1 Cor. I, 30. Eph. I, 7. Col. I, 14: Hebr. IX, 12, 15.

Uberiores Observationes.

1. Verbum λύειν præter significatum destruendi & per

per viam facti liberandi, ἀναλόγως etiam habet notionem *captivum redimendi & redemptum redimenti dimittendi*, seu reddendi. Vide STEPHANUM in Lexico, qui notionem hanc conjunctam illustrat locutione Gallica *delivrer un prisonnier*. Hinc λύτρον apud eundem est *redemptionis pretium*. Quam vocem Scriptores Græci alii plerumque in numero plurali adhibent.

2. Vocabulum λύτρον, pro sua pretii redemptionis notione, porro habet sensum *placamenti & piacimenti*, seu *expiationis* per substitutionem piacularem, tanquam per vicariam redemptionem, uti liquet ex illo LUCIANI apud STEPHANUM: ὀπισχυθμαί σοι κριὸν τυθήσεσθαι λύτρα ὑπὲρ ἐμῶ, *polliceor tibi hircum maclatum in expiationem, seu piaculum, pro me!* Hinc θεοὶ λύτσιοι gentilibus erant *dii expiatorii*, seu *expiationum presides*. Ipsa etiam λύσις erat *expiatio*, λυτήρ *liberator*, *expiator*, & λυτήριον *victima*, cujus maclatae sanguine hominis expiandi manus illinebantur. Vide eundem STEPHANUM, & HESYCHIUM, qui λύτρα declarat per καθάρματα, seu *ejusmodi victimas piaculares*, quibus noxae expiari putabantur, & Latinis *purgamenta*, item *lystra*, quasi λύτρα, dicebantur.

3. λύτρον esse vocabulum forense, seu notare pretium, quod, uti pro *redimendis captivis*, ita etiam *judicio pro vita redimenda* solvendum erat, etiam ex ipso usu LXX. interpretum biblico manifestum est. Vide Exod. XXI, 30. ubi utraque vox Hebrææ כֶּפֶר & גִּוְיָהֵר redditur per λύτρα. Unde optima fit applicatio ad mysterium redemptionis, inprimis si conferas loca Exod. XXX, 12. & Psalm. XLIX, 8. ubi vox Hebrææ כֶּפֶר a LXX. interpretibus redditur per λύτρα, voci animarum adjuncta.

4. Vox

4. Vox ἀντίλυτρον uti respectu partis suæ posterioris exprimit *satisfactionem*, seu *expiationem*; ita vi prioris, seu præpositionis, habet notionem *substitutionis*, seu *permutationis*. Quæ duæ notiones momenta constituunt primaria doctrinæ de sacrificiis & de officio Christi sacerdotali.

5. Emphasin hujus vocis significantissime ita expressit Arabs in Polyglottis Matth. XX, 28. 1. Tim. II, 6. *Qui permuavit semet ipsum in substitutionem redemptionis loco omnium.*

6. Vocum hætenus expositarum usum, et ipsius redemptionis a Christo præstitæ necessitatem summam egregie declarat locus illustris Psalm. XLIX, 8. 9. *Fratrem nullo modo redimere potest quisquam, nec dabit Deus redemptionis pretium pro eo. Nam pretiosior est redemptio anime eorum, ut omittat in æternum: ubi verbum כפר a LXX. interpretibus redditur per λυτρόμασι, nomen כפר per ἰξίλασμα, & nomen פרי per λύτρωσιν.*

7. Vox ἀπολύτρωσις etiam de pleno redemptionis effectu, seu de consummata liberatione, adhibetur. Luc. XXI, 28. Rom. VIII, 23. Conf. Eph. I, 14. IV, 30.

8. Vocabula ista hætenus declarata supponunt in homine *captivitatem spiritualem*, de qua vide Psalm. LXVIII, 19. coll. Eph. IV, 18. Psalm. LXIX, 34. Jes. LXI, 1. coll. Luc. IV, 18. Et quia diabolus, cui humana natura se mancipavit, est iudicii divini, captivitatis pœnam decernentis, executor, detinens homines in captivitate, huc etiam ea pertinent loca, quæ de *potestate Satane in homines* agunt. Luc. XI, 21. 22. Col. I, 13. 2. Tim. II, 26. Hebr. II, 15. Eadem est ratio locorum, ubi *captivitas*, seu *servitus*, tribuitur *peccato*, per quod *satanas homi-*

SATISFACTIONE JESU CHRISTI.

15

homines constrictos tenet. Rom. VI, 17, 19, 20. 2. Pet. II, 19. Tit. III, 3. &c.

9. Jam vero cum lytron & lytri solutio, seu redemptio, sint res forenses, necesse est, captivitatem illam, sub qua humana natura per peccatum detinetur, etiam sensus forensis & notionis pœnalis esse.

10. Et hoc est, quod argumenta sequentia confirmant:

- a) *Reatus peccati.* Postquam enim humana natura se diaboli laqueis, qui in peccato sunt, constringendam permittit, hoc ipsum peccatum e justo Dei judicio eidem cedit in justam perpetuæ & miserrimæ captivitatis *panam*. Atque ita homo est *captivus diaboli*, tanquam tyranni, seu carceris præfecti, *Dei* vero, tanquam justis judicis.
- b) *Expressa loca* de captivitate peccati judiciali & pœnali Matth. V, 25. 26. Luc. XII, 58. Item Matth. XVIII, 34. Conf. 1. Pet. III, 19.
- c) *Loca parallela* de redemptione, non auro & argento, sed pretioso Christi sanguine facta & ad forum relata. 1. Cor. VI, 20. 2. Cor. VII, 23. 1. Pet. I, 18. 19. Apoc. V, 9. XIV, 3. 4.
- d) *Loca de judicio captivitatis per lytron sublata*, & de sententia adversus captivantem diabolum pronuntiata Jo. XII, 32. *Nunc est judicium mundi hujus, nunc princeps mundi hujus* [respectu potestatis suæ in homines captivos usurpata] *ejicietur foras*. Item c. VI, II. *Princeps hujus mundi judicatus est*. Quo sensu *rapina potenti eripitur*. Jes. XLIX, 24.
- e) *Totum negotium justificationis*, quod in singulis suis momentis est judiciale, ut peculiari Dissertatione vide-

videbimus. Jam vero captivitas pertinet ad statum hominis justificandi; utpote qui, quia in peccatis captivus detinetur, Deo est ὑπόδικος, iudicio ejus obnoxius. Ideoque ipsa etiam captivitas sensus est judicialis.

ii. Ceterum conferri hic merentur loca, ubi vocabulum כֶּפֶר *expiatio*, ponitur pro *redemptione* forensi, partim *pecuniaria*, partim *cruenta* in ordine surrogationis, aut compensationis, pro anima, & a LXX. interpretibus redditur per λύτρον, vel λύτρα, pro anima, ut: Exod. XXI, 30. XXX, 12. Num. XXXV, 31. 32. Prov. VI, 35. XIII, 8. & per ἐξίλασμα 1. Sam. XII, 3. Psalm. XLIX, 8. item per περιμάθασμα Prov. XXI, 18. nec non per ἀλλάγματα Amos V, 12. Jes. XLIII, 3. Cujus surrogationis & compensationis, seu redemptionis per surrogationem & compensationem factæ, forma erat *satisfactio*, cum effectu *imputationis*, ad abolendam culpæ, morte alias *dignæ*, *imputationem*.

PROPOSITIO XX.

SATISFACTIO seu EXPIATIO 20) probatur ex iis locis, ubi de redemptione adhibentur verba parallela: ἀγοράζω & ἐξαγοράζω, item περιποιέομαι & ῥύομαι, tanquam synonyma verborum λυτρόω, ἀπολυτρόω,

ILLUSTRATIO.

Sensum forensē, quo redemptio fit per viam juris & satisfactionis, indicat ipsa grammatica istorum verborum, præcipue priorum, notio. Usū vero e-

SATISFACTIONE JESU CHRISTI. 17

orundem de officio Christi mediatorio videas 1. Cor. VI, 20. ἡγοάσθητε τιμῆς, pretiose redempti istis. Ita etiam c. VII, 23. Item 2. Pet. II, 1. Abnegant Dominum, τὸν ἀγοάσοντα αὐτοὺς, qui illos redemit. Apoc. V, 9. Maclatus es καὶ ἡγοάσας τῷ θεῷ ἡμᾶς, & redemisti Deo nos sanguine tuo: ubi simul redemptionis pretium (de quo Paulus generatim 1. Cor. VI, 20. c. VII, 23.) speciatim exprimitur, in sanguine Christi inestimabili positum. Conf. 1. Pet. I, 18. 19. item Apoc. XIV, 3. οἱ ἡγοάσθησαν ἀπὸ τῆς γῆς, redempti a terra. Idem notatum videas verbo composito ἰξαγοάξω Gal. III, 13. Christus nos ἀξυγοάσεν, redemit ab execratione legis, factus pro nobis execratio. Et c. IV, 5. Deus misit filium suum, legi subiectum, ut illos, qui sub lege sunt, ἰξαγοάσῃ, redimeret, & nos adoptionem acciperemus.

Act. XX, 18. Deus ecclesiam περιποιήσατο, acquisivit per proprium sanguinem. Nomen vero περιποιήσεως adhibetur de acquisitione illa, quæ fit in salutis applicatione, ad fundationem tamen, seu redemptionem, respectu habito, ut: Eph. I, 14. 1. Theff. V, 9. 2. Theff. II, 14. Hebr. X, 39. & hinc de Dei peculio 1. Petr. II, 9. Verbum ῥύομαι in hac ipsa redemptionis significatione videas Luc. I, 14. Rom. XI, 26. ubi Hebræorum ῥῦναι ex Jes. LIX, 20. redditur ὁ ῥύομεν. item Col. I, 13. 1. Theff. I, 10. Conf. Hof. XIII, 14. Huc etiam pertinet locus Gal. I, 4. & in eo verbum ἰξαγοάξω.

Observationes speciales

in locum insignem Gal. III, 13.

1. *Benedictio legis*, seu ipsius legislatoris, est promissio præmiorum, in bonis omnis generis, inprimis spiri-

C

spiritualibus, facta, cum certissimo ipsius collationis eventu. Deut. XXVIII, 12. *Quicumque homo fecerit ea, vivet in eis*, spiritualiter & æternum, anima & corpore. Conf. Gal. III, 12. Matth. XIX, 16. 17. Luc. X, 25. 28. De complemento autem istius promissionis vide Gal. III, 14. Eph. I, 3. seqq. 1. Pet. III, 9. &c.

2. *Maledictio legis* est comminatio pœnarum, in malis omnis generis, præcipue spiritualibus & æternis, positarum, in legis violatores judiciali dictamine, seu sententia, pronuntiata, cum certo ipsius executionis eventu. Deut. XXVII, 26. *Maledictus, quicumque non servaverit verba legis hujus, ita ut ea faciat, & omnis populus dicere debet amen.* Conf. Gal. III, 10.

3. Quemadmodum *benedictio* habet notionem præmii, ita multo magis *maledictio*, consummata peccatorum mensuræ decreta, habet notionem pœnæ, proprie sic dictæ. Atque ita maledictio non est nuda mali eventuri prædictio, sed judicialis pœnæ denuntiatio, cum inflictione ejusdem conjuncta. Medicus ægroto & verbi minister peccatori mortem, ille corporalem, hic æternam, sine maledictione, seu denuntiatione judiciali, tantum prædicit, seu exponit; judex autem eandem infligit, prævia denuntiatione, quæ de judicio divino accepta, ob respectum justitiæ vindicis & judicialis executionis, *maledictio* dicitur. Atque ita divina maledictio est dictamen pœnæ, ob admittam culpam juste infligendæ. Quæ ejus notio forensis ex eo etiam cognoscitur, quod *legi* additur & *vi legis* decernitur.

4. Totum genus humanum vi legis, maledicentis & læsam Dei justitiam ac sanctitatem vindicantis, natura

SATISFACTIONE JESU CHRISTI.

19

natura est sub maledictione; uti jam tum Dissert. II. III. & IV. demonstratum est.

5. Ab hac vero maledictione Christus ita homines liberavit, ut ipsos dicatur *redemisse*, lytro pro ipsis quam promptissime & quam efficacissime soluto: quæ vis est verbi *ἱξαρῶπάζεν*.

6. Hæc vero redemptio fuit vicaria, facta per permutationem & compensationem: quemadmodum ipsum verbum *ἱξαρῶπάζεν* exprimit; quandoquidem nulla emtio, aut redemptio, fieri potest, nisi res una altera permutteretur & compensetur.

7. Et hanc ipsam permutationis, seu substitutionis & vicariæ compensationis, notionem habent addita verba: *factus pro nobis maledictio*. Qua ratione Christus, tanquam victima succedanea, seu vicaria, pœnas nobis debitas in semet ipsum derivavit, ut hac via nobis fons & auctor omnis benedictionis fieret.

8. Hanc vero vicariam maledictionem, seu maledictionis executionem, Christus *ναρ' ἱξοχην* subiit, cum tolleretur in crucem; siquidem Paulus verbis hætenus explicatis, ad crucem Christi respiciens, subiungit ista: *Scriptum enim est: maledictus omnis, qui pendet e ligno*.

9. Ipsum quidem suspensionis supplicium per se maledictionem non afferebat, sed erat tantum signum gravissimi reatus, maledictionem attrahentis.

10. Cum vero Christus totius generis humani reatum in se suscepisset, & ob eum mortis omnis pœnam in cruce luisset, & hac ratione maledictionem, eam a nobis ablaturus, in se fuisset expertus; Paulus locum istum legis de suspensis eminentiori modo ad Christum

stum applicavit, indicans, Christum multo magis peccatorum alienorum pœnas in cruce luisse, quam olim homo suspensus vi legis peccatorum priorum pœnas luerit.

ii. Finis redemptionis, hujus per susceptam & sublatam maledictionem peractæ, erat partim in salutis, quæ voce *εὐλογίας*, benedictionis, hic v. 14. a Paulo notatur, acquisitione; partim in ejusdem applicatione, per operationem Spiritus Sancti in ordine conversionis & accensæ ac conservatæ auctæque fidei perficienda.

PROPOSITIO XXI.

SATISFACTIO, seu EXPIATIO, Christi probatur 21) ex illis Scripturæ sacrae locis, ubi verbum *καθαρίζω*, & hinc ortum nomen *καθαρισμός*, purifico & purificatio, in sermone de salutis acquisitione, sunt *redemptionis & expiationis* synonyma.

ILLUSTRATIO.

I. *Fundamentum purificationis*, seu ejus *suppositum*, est *ἀκαθαρσία*, impuritas, immundities. Hæc vero est in peccato, & quidem partim in ejus culpa, seu reatu, ad pœnam tendente, partim in ejus *dominio & damno* inhærente. Unde *purificatio* est *duplex*, opposita vel *reatui* in *satisfactione & justificatione*, vel *dominio & damno* inhærenti in *regeneratione & renovatione*.

2. *Puri-*

2. Purificationem peccati etiam reatu opponi, ex eo liquet, quod, teste Scriptura, manifestum est, inde nos inquinari. Vide Act. XX, 26. ubi Paulus presbyteris ecclesiæ Ephesinæ testatur, se esse *καθάρων*, purum a sanguine omnium, h. e. culpæ, si quis eorum periret, expertem. Idem iisdem verbis antea testatus fuerat Paulus Judæis Corinthiis, veritati evangelicæ repugnantibus c. XVIII, 6. Si vero est puritas in immunitate a culpa, culpa ipsa habet *ἀναδαγίστας* & pollutionem. Confer exemplum Pilati, qui in signum, se *χειροτονίας* culpa non teneri, se lavabat. Matth. XXVII, 24.

3. Et hæc hujus verbi notio confirmatur ex usu ejus Levitico. Secundum hunc enim mundi erant, qui carebant reatu immunditici Leviticæ; mundari vero dicebantur, qui contractam aliquam immunditiam ratione reatus demebant per sacrificia. Quorum omnium virtutem fuisse hilasticam, Dissert. V. demonstratum est.

4. Huc speciatim pertinet mentio *καθαρισμῶς*, purificationis illius, quæ leprosis curatis & puerperis injuncta Lev. XII. & XIV. & in ipsis novi fœderis tabulis commemorata est. Marc. I, 44. Luc. II, 22. V, 14. Et in leproforum quidem purificatione ritus fere omnes plane singulari cum emphasi relatos fuisse ad expiationem, ex Lev. XIV, 1. seqq. manifestum est.

5. Hic significatus purificationis Leviticus de tollendo reatu maxime est conspicuus ex illustri illo loco Hebr. IX, 22. Et fere per sanguinem omnia purificantur secundum legem. Conf. v. 23. Jam vero sanguis habebat vim expiandi typicam secundum Lev. XVII, 10. II. Ergo purificari est expiari.

6. Ex ipsis hisce locis videmus, *purificationem* ita opponi *reatui*, ut illum demat per *expiationem*, cum effectu & applicatione *remissionis*. Unde in loco illo ad Hebr. IX, 22. verbis illis de *purificatione ἀμώας* subjunguntur hæc de *remissione*: & *sine sanguinis emissionem non fit remissio*. Et hæc *purificationis* notio itidem manifesta est ex illo Pauli effato Hebr. I, 3. *Christus peccatorum purificationem fecit per semet ipsum*.

7. Proprietatem verbi *καθαρίζω*, & nominis, *καθαρισμὸς*, in sensu *expiationis* egregie confirmat usus eorum apud LXX. interpretes; utpote qui Hebræorum *כפר* *expiare* reddunt per *καθαρίζω*. Vide Exod. XXIX, 36. 37. XXX, 10. Jes. VI, 7.

8. Quam arcto nexu ille *purificationis*, seu *expiationis*, effectus, qui est in *remissione peccatorum*, cum ordine *regenerationis* & *renovationis* cohæreat, inter alia etiam egregie conspicitur e leproforum curatione: In hac enim *transitiva sanatio* semper conjuncta erat cum *purificatione piaculari*. Nec hæc fiebat unquam sine illa.

9. Latiorem *purificationis* sensum, in quantum is ad *renovationem* extenditur, & de hac præcipue agit, videas 2. Cor. VII, 1. 1. Tim. I, 5. III, 9. 2. Tim. I, 3. II, 22. 1. Pet. I, 22.

10. De sensu verbi *καθαρίζω*, quo est synonymum verbi *δικαίωω*, *justifico* in sensu forensi, (uti præcipue Tit. II, 14. accipitur) vide posthac Dissertat. de *Justificatione forensi*, adversus Poiretum vindicata.

PROPOSITIO XXII.

SATISFACIO, seu EXPIATIO, Christi
pro-

probatur 22) ex illis Scripturæ locis
ubi verbum ἀγιάζω, *sanctificare* est sy-
nonymum verbi *expiare*.

ILLUSTRATIO.

1. Fundamenti loco hic substerno usum verbi
ἀγιάζω, quo is in codice veteris testamenti in sermone
de expiatione Levitica apud LXX interpretes est ver-
borum, ἰλάσσομαι & καθαρίζω, synonymum, per quod
ab iis verbum Hebræum כפר redditur. Vide Exod.
XXIX, 33, 36. ubi v. 33. verba כפר בה reddun-
tur ἐν οἷς ἡγιασθησαν: & v. 36. ubi verba כפרו יום
redduntur τῇ ἡμέρᾳ τῆς καθαρῆς, & ibidem verbum
כפר redditur per ἐν τῷ ἀγιάζω. Ipsum etiam ver-
bum כפר, *sanctificare*, habere notionem expiationis,
& a LXX. reddi per τὸ ἀγιάζω, notum est. Vide in-
ter multa alia Exod. XXIX, 1, 21, 33, 36, 37, 44. Conf. 1.
Maccab. IV, 48. & Matth. XXIII, 19. ubi *altare* dicitur
sacrificium sanctificare, seu illud ita a carne & sanguine
brutorum vulgari discernere, ut illud usibus sacris &
hilasticis destinet.

2. Et hoc ipso sensu legitur Hebr. IX, 13. ubi *sang-
guis hircorum & vitulorum*, nec non *cinis vacce ruse*
adpersus dicitur *sanctificare* i. e. *expiare* & offerentibus
demere reatum, uti constat e re sacrificali, speciatim
e locis, quæ hic a Paulo allegantur Lev. XVI. Num.
XIX. In applicatione vero ad Christum ἀγιασμός iste
Leviticus Hebr. IX, 14. explicatur per καθαρισμόν, *purifi-
cationem*, seu actum purificandi, in quo est expiationis
partæ applicatio.

3. Hebr.

3. Hebr. X, 10. per oblationem corporis Christi ἐφάπαξ ἁγιασμένοι, *semel sanctificati*, h. e. expiati dicimur. Conf. v. 14. ubi *Christus una oblatione in perpetuum consummasse* perhibetur τὸς ἁγιαζομένους, *illos, qui expiabantur*, seu qui expiationis objectum erant. De usu verbi τελείω Levitico inter alia vide Exod. XXIX, 9, 27, 29, 31, 33, 34, 35. apud LXX interpretes.

4. Hebr. X, 29. *Sanguine Christi*, tanquam *sanguine novi testamenti*, dicimur esse *sanctificati*, i. e. expiati. Sanguinem enim typicum expiandi vim habuisse, notissimum est inter alia e Lev. XVII, 10, 11. Quare non est dubium, etiam 1. Cor. I, 30. vocem ἁγιασμῦ duobus synonymis, *justitia & redemptio*, eodem sensu hilastico adjungi: ubi *Christus nobis factus dicitur justitia, sanctificatio & redemptio*. Conf. Eph. V, 26.

5. Et hæc hujus verbi ἁγιάζων significatio hilastica omnium clarissime conspicitur in illustri loco ad Hebr. XIII, 12. ubi *Christus in oppositione typica a sanguinem sacrificii piacularis ἱλαστικὸν*, dicitur *passus esse extra portam, ut per proprium* [non alienum, ut sacerdos Leviticus] *sanguinem populum ἀγιάσῃ, sanctificaret*, h. e. expiaret.

6. Et cum res expiationi idoneæ, tanquam eximix, ad eam essent separandæ & destinandæ, verbum ἁγιάζω, ἁγιάζω, etiam habet notionem cognatam *consecrationis*, seu *destinationis ad usum sacrum generatim, speciatim ad piacularem*. Vide Exod. XIII, 2. Exod. XXIX, 1, 21, 33, 36, 37, 44. Et hoc ipso sensu Filius dicitur a Patre *sanctificatus & missus in mundum*. Jo. X, 36. Et Filius de se ipso dicit: *Pro ipsis ego me ipsum sanctifico*. c. XVII, 19. Et hic ipse Hebr. II, 11. vocatur ὁ ἁγιάζων αὐτοὺς, *ipsique*

SATISFACTIONE JESU CHRISTI.

25

ipsique junguntur *ἢ ἁγιαζόμενοι*. Confer Ezech. XX, 12. Ego Dominus *ⲙⲱⲡⲣⲟ* LXX. ὁ ἁγιάζων ἄνους, qui sanctificat eos, seu sanctificator ipsorum. Item c. XXXVII, 28. Ego Dominus *ⲱⲡⲣⲟ*, LXX, ὁ ἁγιάζων, qui sanctificat Israelem.

7. In nonnullis locis sanctificatio accipitur latius, sensu ejus in expiationis applicatione non solum ad justificationem, sed etiam ad renovationem extenso. Jo. XVII, 17, 19. Act. XX, 32. 1. Cor. I, 2. VI, 11. Eph. V, 26. quanquam etiam hoc ultimo loco (ubi Christus se pro ecclesia dicitur tradidisse, ut eam sanctificaret) respectus expiationis sit primarius. Nonnullis vero in locis ad solum renovationem, aut certa ejus officia, respicitur. Matth. VI, 9. Apoc. XXII, 11. &c. Item Rom. VI, 19, 22. 1 Theff. IV, 3, 4. Hebr. XII, 14.

PROPOSITIO XXIII.

SATISFACTIO, seu EXPIATIO, Christi probatur 23) ex illis Scripturæ locis, ubi ea exprimitur per synonyma: καταλλάσσω, καταλλαγή, ἀποκατάλλάσσω, ἀπαλλάσσω.

ILLUSTRATIO.

Rom. V, 10. Si enim, qui hostes eramus, *κατηλλάγημεν*, reconciliati sumus, Deo per mortem Filii sui, multo magis *καταλλάγόντες* reconciliati salvabimur per vitam ejus. Ibid. v. 11. Per Christum Jesum *καταλλαγὴν*, reconciliationem, accipimus.

2. Cor. V, 18. Omnia ex Deo, τῷ *καταλλάξαντι*, qui reconciliavit nos sibi ipse per Jesum Christum, & dedit nobis ministerium τῆς *καταλλαγῆς*, illius reconciliationis. v. 19. Deus enim

D

nim

nim erat in Christo, mundum καταλλάσσειν, reconcilians sibi ipsi, & non imputans ipsis peccata posuit inter nos sermonem τῆς καταλλαγῆς, illius reconciliationis.

Eph. II, 16. Christus est nostra pax, qui reconciliavit ambos (gentiles & Judæos) in uno corpore Deo per crucem.

Col. I, 19. 20. In ipso placuit omnis plenitudo habitare & per ipsum ἀποκατάλλαξαι, reconciliare, omnia ad ipsum, pace facta per sanguinem crucis ipsius, sive sint in terris, sive in celis.

Item v. 21. 22. Et vos, qui quondam alienati & hostes mente in operibus malignis eratis, nunc ἀποκατάλλαξεν, reconciliavit in corpore carnis sue per mortem, ut nos sisteret sanctos & macule expertes & irreprehensibiles coram se ipso.

Hebr. II, 15. Christus similiter particeps factus est carnis & sanguinis, ut per mortem aboleret illum, qui potestatem habebat mortis, h. e. diabolum, καὶ ἀπαλλάξῃ, & reconciliaret hosce, quotquot metu mortis per omnem vitam servituti erant obnoxii.

Observationes.

I. Grammatica horum verborum notio habet sensum commutandi, permutandi, & simul immutandi: in quo latet sensus substitutiendi & compensandi, seu reconciliandi per substitutionem & compensationem, ita ut inde existat plena alicujus rei, aut status, immutatio. Quæ istarum vocum proprietates quemadmodum operi redemptionis est convenientissima; sic confirmatur e re ipsa & ex insigni loco. Matth. XVI, 26. Quid dabit homo ἀτάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, in permutationem (seu in compensationem, in substitutionem) anime sue? was fan der Mensch geben / damit er seine Seele wieder löse?

SATISFACTIONE JESU CHRISTI.

27

2. Notionem substitutionis, & in verbo *ἀλλάσσω*, & in nomine *ἀλλαγμα*, vide in usu Levitico Lev. XXVII, 10. 27, 33. Confer de significatione *permutationis*, præcipue in emtione & contractu, apud LXX. interpretes: Deut. XXIII, 19. Job. XXVIII, 15. 17. Ruth. IV, 7. 2 Sam. XXIV, 24. 1. Reg. X, 28. XXI, 2. Thren. V, 4. Jer. XV, 13. Jef. XLIII, 3. Amos V, 12. Vide etiam Exod. XIII, 13. ubi, de *afino* per *substitutionem* ovis redimendo usurpatum videas verbum *ἀλλάσσειν*.

3. Nec obstat, verba ista habere etiam notionem liberandi & reconciliandi sensu humano, seu inter homines usitato; vide Matth. V, 24. Luc. XII, 58. Act. XIX, 12. Ab hoc enim nulla valet consequentia ad sensum, quem verba ista in negotio forensi Deum inter & homines habent.

4. Iisdem vero in salutis nostræ negotio notari reconciliationem piacularem, porro inde etiam manifestum est, quod *reconciliatio* locis istis paulo ante citatis tribuitur *sanguini & mori Christi*, quæ omnino sunt piacularia.

PROPOSITIO XXIV.

SATISFACTIO, seu EXPIATIO, Christi probatur 20) a posteriori, ex ejusdem applicatione, seu e doctrina de Justificatione.

ILLUSTRATIO.

1. Justificatio est actus forensis, quo justitia Christi, seu a Christo per expiationem & satisfactionem peccata, credenti ad salutem imputatur, peccatis ipsius ipsi non imputatis, utpote per Christum expiatis.

D 2

Hoc

Hoc est, quod peculiari Dissertatione producto integro argumentorum agmine demonstratum dabitur.

2. Jam vero justificatio nihil est aliud, quam applicatio Satisfactionis, seu meriti aliena satisfactione parti. Unde si justificatio forensis est, etiam satisfactionem, tanquam fundamentum ejus, forensis esse necesse est, utpote in lytri vicarii & piacularis solutione positam.

PROPOSITIO XXV.

Doctrina de SATISFACTIONE salutifera est magnum Evangelii mysterium, in quo deprehenditur osculum, seu suavissimum & admirandum temperamentum, justitiæ & gratiæ, seu misericordiæ.

ILLUSTRATIO.

1. Quandoquidem inter Dei attributa nulla plane est pugna, sed summa harmonia; in salutis restituendæ negotio *justitia* Dei sanctissima ita se exseruit per exactam & admissam *satisfactionem*, ut per eandem omnino simul locum reliquerit *misericiordiæ*, immo amplissimum huic campum per eandem aperuerit: quem admodum misericordia per eam ita se exseruit, ut non obstiterit justitiæ. Atque ita in hoc justitiæ & misericordiæ temperamento conspicitur *φιλανθρωπία* Dei justa & bene ordinata. Non enim Deus facit per *amorem*, aut *potentiam*, quidquam, quod facere nequit per *justitiam*; nec per *justitiam* solam, quod non simul permittat *amor*.

2. Hac

2. Hæc duo attributa, *justitia sanctitati* juncta, seu *sanctissima*, & *misericordia* Φιλάνθρωπος, uti in temperamento suo *salutis nostræ fundamentum* constituunt; utpote positum respectu *justitiæ* in requisito lytro, respectu *gratiæ* in benevolentia immensa, lytrum offerente, præstante & admittente; sic in eodem temperamento admirandum *salutis ordinem* componunt. Nam Deus vi gratiæ suæ nobis remittit peccata, nosque in filios adoptat & variis exornat beatque charismatis; vi vero *justitiæ*, quæ sanctissima est, seu secundum quam Deus est sanctissimus, ordinavit viam conversionis, seu regenerationis ac renovationis. Nam ipse pro justitia sua sanctissima hominem corruptissimum & totum βδελυκτόν in sui communionem admittere non potest, nisi immutatus fuerit, seu nisi sanctificetur, & hac ratione etiam inhæfive ex injusto ac impio subinde fiat justior ac sanctior.

3. Ipsa *politia Judaica* aliquod habuit simulacrum de *justitiæ & gratiæ temperamento*, nimirum in lege de *bove cornupeta* Exod. XXI, 29 - 31. Hic si occiderat hominem, dominus ejus, qui periculi conscius illud non averterat, judicio mortis erat obnoxius, sed cum potestate redimendi, ita ut daret פירין נפשו, *redemptionis pretium*, LXX. λύτρα pro vita sua. Nonnullis vero civilibus etiam legibus subsuissæ respectum sublimiorem, inter alia nos lex de bove aratore docet Deut. XXV, 4. a Paulo exposita 1. Cor. IX, 8-10, 1. Tim. V, 18.

4. Hoc *justitiæ & gratiæ temperamento* egregie indicatur Rom. III, 25, 26. ubi nos dicimur *salvari gratis & ex gratia per redemptionem Jesu Christi*, & ubi Deus dicitur *Christum proposuisse hilasterium in demonstrationem justitiæ suæ*, nimirum vindicis, satisfactionem po-

scientis &c. Confer v. 27. ubi Deus dicitur in hoc negotio *justus esse, & tamen etiam justificare ex fide in Christum.*

5. *Justitia Dei* consideratur vel *objective* respectu peccati, & est *vindicativa*; vel *subjective*, seu *inhæfive*, respectu ipsius Dei, & est ipsa ejus *immutabilis sanctitas*; quemadmodum bonus judex justus est respectu fori, seu objecti sui forensis, nec non respectu suæ ipsius vitæ sanctæ; quo sensu justitia ejus a sanctitate nihil differt: quæ tamen alias aliquid differentie a sanctitate admittit, præcipue in Deo. *Justitiæ* vero *vindicis* exercitium, affectum & exercitium *amoris* non tollere, ipse etiam bonus judex humanus multis in partibus demonstrare solet, aut potest.

6. Nec obstat magna hæc inæqualitas inter iudicium divinum & humanum; quod divinum acceperit satisfactionem pro reis ab innocentissimo in mortem vicariam tradito; humanum vero ejusmodi compensationem accipere, non solet. *Non solet*, quia *non potest* salvo jure. Non verò potest, quia innocens sponsor in mortem pro reis datus a iudice resuscitari nequit in vitam, nec is se ipsum resuscitare valet. Quare si iudicium ex gratia parcere vellet reo, cur ex eadem non potius parceret innocenti, cujus damnum præstare nequit. Alia vero fuit ratio fori divini. Hic enim pœna mortis inflicta est sponsori tali, qui amisam vitam sine damno sibi mox & voluit & potuit restituere, iudicio ipso hanc restitutionem approbante & procurante. Quia enim solutum mortis lytrum infiniti erat valoris, vel solus moriendi actus cum actibus utriusque obedientie præviis ad expiationem suffecit. Unde accepto lytro vas mox e carcere quasi suo dimissus est.

PRO-

Doctrina de SATISFACTIONE & EXPIATIONE est centrum & præcipuum caput religionis Christianæ.

ILLUSTRATIO.

1. Religio christiana omnem continet nervum religionis patriarchalis, Judaicæ, seu Mosaicæ, ac propheticæ. Jam vero hujus centrum & cardo fuit in dogmate de EXPIATIONE sacrificali, ubi Dissert. V. pluribus evictum est. Ergo idem dogma etiam medulla & quasi anima est religionis Christianæ.

2. Dogma de Satisfactione & fundamentum & ordinem salutis nostræ constituit, uti Propos. XXV. ostensum est. Ergo de præstantia & necessitate ejusdem dubitari nequit. Huc uberius declarationis gratia refer Propositiones sequentes, præcipue proximam.

PROPOSITIO XXVII.

Doctrina de SATISFACTIONE Christi est lapis lydius confessionis omnis, quam habent singuli cœtus, seu singulæ ecclesiæ, collective sumptæ, quæ ab Evangelico-Lutherana dissentiunt.

ILLUSTRATIO.

1. *Socinianorum* confessio Satisfactionem omnem proprie dictam & in sensu forensi acceptam cum doctrinis cognatis, recte intellectis, plane negat, immo acriter impugnat.

2. *Pontificiorum* confessio doctrinam de Satisfactione

ne

ne Christi non negat quidem, sed variis tamen modis partim corrumpit, aut enervat, partim obscurat.

3. *Reformatorum* confessio non solum a negatione & impugnatione Socinianorum, sed etiam a corruptelis Pontificiorum abest: in eo tamen præcipue a confessione nostra dissentit, quod Satisfactionis *objectum* facit tantum *particulare*, ad solos illud electos restringens.

4. Sed hæc una cum momentis aliis, quæ huc pertinent, singulatim nunc persequi, & aliorum cœtuum, certarumque personarum, confessiones per eandem *σύνκρισιν* huc referre, non permittit instituti ratio. Clarissimus vero POIRETUS noster quantopere hinc aberret, Dissertatione IX. & X. & pluribus aliis videbimus. De aberratione *Huthmanniana* egi Part. III. voluminis der *Mittel-Strasse*.

PROPOSITIO XXVIII.

Doctrina de SATISFACTIONE & EXPIATIONE Christi nequaquam patrocinatur impietati, sed potius pietatem omnemq; Dei cultum vere evangelicum insigniter instaurat & promovet.

ILLUSTRATIO.

1. Hæc doctrina continet nervum omnem totius legis & evangelii: & *legis* quidem, dum Dei justitiam ac sanctitatem peccatiq; gravitatem homini ob oculos ponit, pœnitentiam, ac peccati, Deo adeo detestabilis, ut in proprio Filio suo id graviter puniverit, fugam feriam exigens. Conf. Propos. XXV. Evangelii vero nervus ac nucleus non minus, immo multo magis, in doctrina ista continetur, quia illa ipsa Dei gratiam merito

SATISFACTIONE JESU CHRISTI.

33

rito Christi partam, tanquam salutis omniumque bonorum spiritualium fontem inexhaustum, unde omnis sanctimonia instauratur, nobis commendat.

2. Jam vero omnis christianismi genuini praxis in eo est, seu eo tendit, ut coram Deo interne externeq; vivamus CONFIDENTER, secundum *Evangelium*, & SANCTE, secundum *Legem*.

3. Quod *θεῖον* quia continet doctrina de SATISFACTI-
ONE, & experitur ejus praxis, certe evangelicum, hoc est, o-
ptimum, unicum ac sufficientissimum præbet fundamentum
ac incitamentum ad vitæ sanctimoniam.

4. Et quid notius est, quam quod in foro quoq; huma-
no, quando venia locum habet, hæc non sine omni satisfac-
tione dari soleat, eum præcipue in finem, ut compensati-
onis istius sensus ac recordatio a consuetudine peccandi, quæ
in impunitatis spe fomentum suum habere solet, peccan-
tes avocet?

5. Ipse *scopus Satisfactionis* hoc confirmat. Nam hic ten-
dit non solum ad illam ejus applicationem, quæ in justifica-
tione est, & in *mutatione judiciali* consistit; sed ad illam quo-
que, quæ, in *mutatione morali & inherente* posita, per rege-
nerationem & renovationem efficitur, & in amissæ imaginis
divinæ instauracione consistit: quemadmodum quampluri-
mis Scripturæ locis perhibetur. Vide inter alia 2 Cor. V, 15.
Gal. I, 4. II, 20. Tit. II, 14. Conferenda hic est integra Dissert.
I. præjudicio illi, quasi doctrina de Satisfactione & Justifica-
tione pietatis studio obstet, ex instituto opposita.

PROPOSITIO XXIX.

Doctrinæ de SATISFACTIONE & EX-
PIATIONE necessitatem & salubritatem
luminam comprobata experientia,
E
quam

quam animæ accipiunt partim in prima contritione, seu lucta pœnitentiæ, partim etiam in integro renovationis cursu, in primis si status tentationis & derelictionis, seu ariditatis spiritualis, inciderit.

ILLUSTRATIO.

1. *Pœnitentiæ lucta* quo magis est serâ, eo major in ea est sensus peccati, cum indignitatis nostræ sensu conjuncta. Cui nisi satisfactionis præsidium adhibeatur & applicetur, animus contritus & sub onere peccati pressus fidem in Deum concipere & se erigere nequit: applicatum vero fidem accendit, animumque afflictissimum adeo refocillat ac recreat, ut sibi redditus demum vivere incipiat.

2. Eadem est ratio, eadem salubritas ac necessitas, hujus doctrinæ in *cursu renovationis*. Hic enim bene constitutus non est, nisi in eo vigeat perpetua hujus doctrinæ praxis: ejus efficaciam quando anima sanctimonix studio dedita experitur, deprehendit, semet esse plantam, ad rivus aquarum positam, quæ fructus suos ferat haud difficulter. Psalm. I. Conf Propos. XXV.

3. Quod si vero *spiritualis afflictionis* ac ariditatis status, aut *afsectus*, in renovationis cursum inciderit, difficillima & animæ acerba inde oriri solet lucta: quam nisi hoc satisfactionis præsidio viceris, quomodo recte depelles unquam? Certe quod non paucæ animæ vel a primo contritionis limine, vel a recto renovationis tramite, infelicissime resiliunt, una e præcipuis causis est in *defectu applicationis evangelicæ*, quam doctrina ista præbet. Et quod ad itarum christianissimi evangelicum, cumque confirmatiorem, emergere soleant pauciores ex iis, qui revocantis gratiæ disciplinam subierunt, eidem defectui, seu neglectui est adscribendum.

4. Nec prætereundum hic est pro adstruenda hujus doctrinæ salubritate hoc ejus momentum, quo veris christianis se inter ipsos serupu:

SATISFACTIONE JESU CHRISTI.

35

scrupulos & fluctuationem animi commendat. Quando enim accidit, ut circa doctrinam de Satisfactione ejusque veritate scrupulis, aut dubitatione aliqua, inviti angantur, eo ipso in statu, naturalis sui auctique reatus memores; praxin hujus doctrinae deprehendunt suavissimam, ita ut in eo, quod intellectus pro sublimitate sua satis percipere non valet, voluntas quam lubentissime acquiescat, & sibi de hoc praesidio gratuletur, utpote ad illud toties confugere coacta, quoties hostium spiritualium insulcus experitur validiores, & inprimis quoties peccatorum recordatio, quae simul reatus sensum aliquo modo refricare solet, animum afficit, eundem turbatura.

PROPOSITIO XXX.

Poenitentia malefactorum & vitae emendatio non abolent culpam poenamque promeritam, nec suppleant SATISFACTIONEM, sed tantum ad ordinem pertinent, in quo alicui Christi satisfactio ad justitiam potest imputari.

ILLUSTRATIO.

1. Liquet hoc, si Scripturam sacram respiciamus, ex eo, quod utramque videmus commendari ac requiri, SATISFACTIONEM & POENITENTIAM. Ergo unum alteri non obstat, sed inservit. Scilicet *Satisfactio* est salutis nostrae *fundamentum*, *poenitentia* vero ad *ordinem* seu *applicationem* ejusdem, pertinet.

2. *Poenitentiam* nostram *satisfactionis* loco justitiae Dei vindictae opponi non posse, vel ex eo manifestum est, quod caret *proportione*. *Poenitentia* enim nostra est finita, nec intermissum officium compensat; Dei vero justitia est infinita, lytrum requirens infinitum in compensationem debiti & abolitionem reatus.

3. Huc accedit defectus *veritatis*, seu genuinae indolis. Nam poenitentia mere naturalis non extenditur ad omnia peccata, & inter haec ad originale etiam. Praeterea laborat arrogancia, qua Deo est

E 2

into-

intolerabilis. Quod si vero *μετάνοια* nostra genuina & cum fide salvifica conjuncta est, ipsius satisfactionis est fructus; utpote quæ sine ea ne oriri quidem potuisset, tantum abest, ut loco ejusdem ad salutem sufficiat.

4. Ipsa lex natura & ejusdem declaratio, in codice sacro facta, præter poenitentiam a delinquente requirit satisfactionem, aut ejus loco irrogationem poenæ. Quorum inter alia pertinet *ius & poena rationis*: de qua ante aliquot annos in peculiari *Dissertatione* ex instituto egi. Et hoc ipsum est, quod in iudicio humanis, ad juris naturalis & civilis præscriptum, quotidiana praxis comprobatur: ubi v. g. homicidam aut furem poenitentia facti a morte aut alio supplicio non liberat, sed ista, si genuina est, tantum eum constituit ordinem, in quo delinquens æternam peccatorum suorum omnium, atque ita etiam homicidii, aut furti, poenam effugere potest. Jam vero lex naturalis & revelata est imago & character voluntatis divinæ immutabilis, cui repugnare nequit, quod cum ista convenit, & ab ista præscriptum est.

5. Optime B. Jo. MUSÆUS in *Examine Cberburianismi* S. LI. p. 17. *illa ipsa delicta, quibus homines injuria & contumelia afficiuntur, violant etiam Dei æternam & immutabilem legem, & ejus violatione ledunt quoque majestatem Dei summi. Si ergo, vi divinæ & naturalis legis, illata hominibus injuria, aut contumelia sola delinquentis poenitentia sive retractatione morali expiari non potest; num illata majestati Dei summi injuria, vi ejusdem legis, sola peccantis poenitentia, sive retractatione morali expiari possit? Quid enim? An Deus gloriæ & majestatis suæ magis prodigus est, quam homo, ut injuria huic illata, absque satisfactione, expiari a poenitente non possit; possit tamen, absque satisfactione sola peccantis poenitentia, expiari injuria, majestati Dei summi illata? Videantur in eodem scripto plura lectu dignissima.*

PROPOSITIO XXXI.

Doctrina de SATISFACTIONE, si qua
alia, in universo codice sacro longe
est

est fundatissima, & tutissima, uti longa argumentorum serie, ita admiranda etiam dogmatum evangelicorum harmonia & salubritate, in ipsius christianissimi praxin se diffundente, se commendans.

ILLUSTRATIO.

1. Sacer codex non immerito eo apud nos est loco, et auctoritate, ut dogma aliquod, semel tantum, aut iterum, in ea propositum, nobis religiosum sit ac dubitatione omni majus. Voluit tamen Deus in diversis fidei articulis, qui maximi sunt momenti, & in quibus ad fluctuationem prona est ratio nostra, imbecillitati nostræ ita consulere, ut hæc haberet, quo niteretur ipsa, & quo se adversus corruptelas tueretur ac immota persisteret fides nostra.

2. Istorum dogmatum in numero fere præcipuam esse hanc de SATISFACTIONE doctrinam, ipsa demonstrationis series, quæ hæc genus data est, abunde, quod arbitror, comprobat. Certe enim argumenta hic uti ponderamus, & pondera singula deprehendimus validissima; ita non immerito etiam numeramus, ut veritas hæc, explicatis evolutisque viribus suis, eo nobis sit pretiosior ac amabilior, per fidem imis animæ nostræ recessibus firmissime impressa. Quid dico de argumentis, cum fere quot sunt propositiones, tot sint productæ argumentorum classes, ex imis visceribus suis eruta?

3. Quod si vero unus & alter lector hæret circa hanc vel istam argumentorum classem, aut circa aliquod in hac aut ista argumentum singulatim consideratum, is illud in sua ἀποδείξις compage & integra structura probe perpendat. Sic, quod confido, omnino habebit, in quo cum plerophoria possit acquiescere, scrupulis, quibus alii in transversum aguntur, superior. Ita enim instructa est hæc argumentorum acies, ut adversus irruptiones tuta possit persistere; quandoquidem lustrata & recte cognita inter arma

ac præsidia sua etiam gladios subministrat acutos, quibus nodi artis sophistica Gordii nullo negotio, seu uno ictu, solvi rumpique possint. Potest tamen aliquis de dogmatis alicujus veritate esse certissimus, etsi subtiliores dissentientium argutias tricasque extricare & disjicere nequeat.

5. *Tutam* esse hanc de Satisfactione doctrinam, jam constat ex ipsa veritate ejus validissime fundata. Idem speciatim cognoscitur ex iis, quæ Propos. XXV. XXVI. & XXVIII. dicta sunt. Summa vero indolis ipsius tutæ est, quod doctrinam præstat ab erroribus, & vitam ab impietate & anxietate, immunem, si recte fuerit applicata. Et hac ratione simul ejusdem salubritas cognoscitur summa, & harmonica cum aliis dogmatis evangelicis consensio.

PROPOSITIO XXXII.

Doctrina de SATISFACTIONE sanæ rationi nequaquam est contraria, sed eidem, si institutionem admittat, adeo est consentanea, ut, etsi ratio eam excogitare non potuit, revelatâ tamen non possit non demisse admirari, tanquam rectissimam, & Deo ac humano generi convenientem.

ILLUSTRATIO.

1. Rationi convenit, in Deo eminentissimo sensu esse attributum *justitiæ & gratiæ* sine pugna ulla.
2. Quod si hæc attributa in Deo sibi contraria haud sunt, rationi convenit, ut in *certo* quodam *temperamento* conveniant.
3. Nullum vero temperamentum esse potuit convenientius ac æquius eo, quod in MYSTERIO SATISFACTIONIS est; utpote in quo *justitiæ* vindex ipsa lytri exactione, acceptione & imputatione locum relinquit *misericiordiæ*, lytrum decernenti & ordinanti, illudq; exsol-

exsolventi, ita ut neutrum attributum alterum enervet, aut impediat, sed unum alterum mirifice illustret.

4. Et hoc *justitia & gratie temperamentum* rationi convenire, genuinus rationis usus secundum æquitatis praxin etiam in judiciis humanis comprobat. Etenim quia hic in multis casibus v. g. homicidii, latrocinii, crimine læsæ majestatis, & hujus generis pluribus, pro rigidiori jure non admitti solet redemptio supplicii capitalis; ideo si in his, aut aliis, casibus *admittatur lytron, gratie* documentum est. Exempla habemus in republica Judaica de domino bovis corruptæ, cædis reo, Exod. XXI, 29, 30, 31.

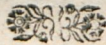
5. Nec rationi repugnat, exigere atque accipere lytron, seu delicti gratiam sine intercedente lytro haud facere, siquidem *gratia justitiam* haud evertit.

6. Huc accedunt rationes diversæ, quæ obstant, quo minus misericordia sine satisfactione, seu temperamento justitiæ, in salutis negotio locum habere possit: & quidem 1) *ex parte Dei* judicis, ejus innocentia & sanctitas, secundum quam Deus per exactionem satisfactionis demonstrat, se nullo modo peccati *causam*, aut approbationem ac patronum, existere. 2) *Ex parte hominum peccatorum*, innata mentis levitas, quæ cum per se jam tota propendat ad peccati negationem, aut extenuationem & excusationem, simplici culpæ condonatione turpissime fuisset abusura, eamque abreptura in peccandi consuetudinem, impunitatis spe inde concepta non parum auctam. Videmus itaque tale jus *aggrandi* (ut barbare vocant) quod omnem Satisfactionem excludit, in salutis negotio nec Deo, nec homini futurum fuisse conveniens.

Conferatur jam antea laudatum scriptum B. D. Jo. MUSÆI, *Examen Cherburiæ, sive Meletema de Luminis nature insufficientia ad salutem*, ex quo præcipue sequentia huc referri merentur: §. XLVI, P. 24. Peccata, præter peccantem, concernunt etiam Deum, & ob violatum ejus jus cum injuria & offensa ipsius conjuncta sunt. Commune autem inter se habent omnes in universum actiones morales, quæ alterius tertii jus quoddam concernunt, ut ab agente, licet serio penitente, rescindi & aboleri non possint, sed tantisper cum stringant, dum juri tertii fiat satis: v. g. in contractu emtionis, qui emit agrum, licet

licet postea emtionis eum pœniteat, & initum semel contractum animo & verbis dolens retractet, tamen quia contractus etiam venditoris jus concernit, non potest sola emtoris retractione is aboleri, sed emtor tenetur illo constrictus quasi & obligatus, usque dum juri venditoris fiat satis, ut ejus pace & consensu rescindatur, & retractione utriusque reddatur irritus. Quemadmodum ergo v. g. in contractu emtionis jus tertii, venditoris scilicet, obstat, quo minus sola emtoris pœnitentia & retractione rescindi & aboleri possit: ita in peccatis jus DEI violatum aequè obstat, quominus sola peccatoris pœnitentia & retractione expiari & aboleri possint: sed, ut illic ad abolendum emtionis contractum, præter emtoris pœnitentiam, etiam juri venditoris satisfieri oportet; ita hic ad expianda peccata, præter peccatoris pœnitentiam, violato peccatis juri divino ut fiat satis, necesse est. Ei vero aliter satis fieri non potest, quam luitione, ut ita loquar, pœne, ad quam suapte natura peccatum obligat, vel per solutionem lytri cujusdam, quod pœne aequivaleat.

Hoc patet etiam per experientiam. Qui enim contra leges publicas peccavit, & commisso v. g. adulterio vel homicidio in magistratus incidit offensam, is quantocumque corripitur dolore, tenetur tamen culpa peccati reatuque pœne constrictus, & manet simul in offensa magistratus, donec vel luendo debitam peccato pœnam, vel exhibitio pœne promerita æquivalente lytro magistratui faciat satis. Et qui in proximum aliquid commisit, eumque injuria affecit, licet postea pœnitentia ductus factum habere ratum nolit, idque non absque gravi animi dolore detestetur, tamen nisi etiam offenso proximo fecerit satis, aut saltem eum induxerit, ut jure suo cedat, & illatam sibi injuriam condonet, sub culpa & reatu pœne tenebitur constrictus, non obstante sua pœnitentia. Quo videtur respexisse Christus, quando Matth. V, 23. seq. peccatorem, qui jam munus suum ad altare attulerit, & impetranda peccatorum venia causa, ad Deum precaturus, fratrem suum aliquid contra se habere meminerit, hortatur, ut, relicto ad altare munere, ad fratrem offensum abeat, & cum ipso prius reconciliationem ineat, quam suorum peccatorum remissionem apud Deum querat.

JJ 5225

ULB Halle

3

002 698 757

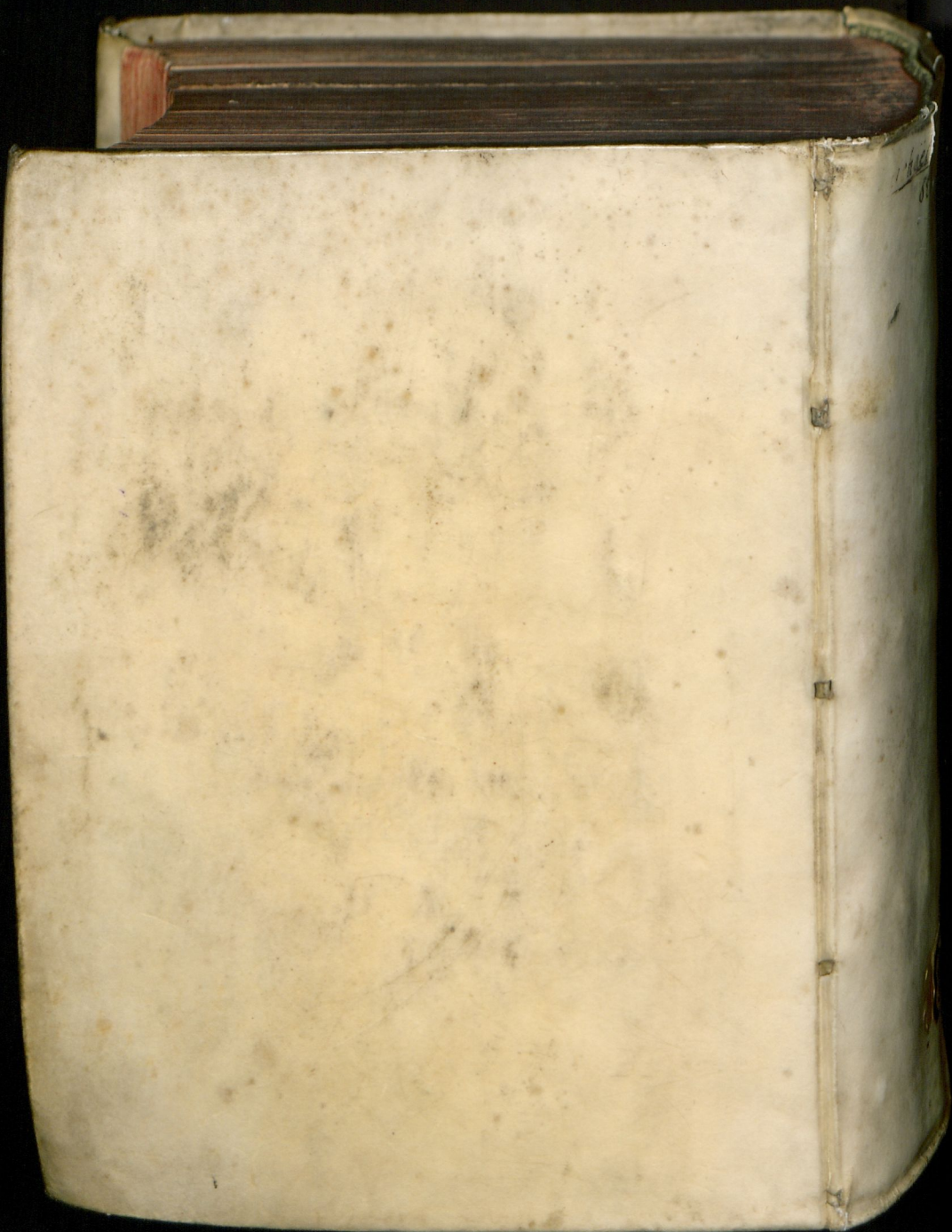

st

Ms 18

Mt:

DISSERTATIONUM ANTIPOIRETIANARUM
ET SIMUL ANTISOCINIANARUM

OCTAVA

DE

SATISFACTIONE

JESU CHRISTI,

SEU DE

EXPIATIONE ET RE- DEMPTIONE EJUS FORENSI,

TANQVAM ANTITYPICO UNIVERSÆ REI SACRIFICALIS
NUCLEO, TOTIUS EVANGELII CENTRO, AC JUSTIFICA-
TIONIS FORENSIS FUNDAMENTO:

QVAM DOCTRINAM

POSTERIORE XVI PROPOSITIONUM SERIE
DEMONSTRATAM

IN REGIA FRIDERICIANA

die Novembris hujus MDCCXIX. anni

PRAESIDE

JOACHIMO LANGIO,

SS. THEOL. D. ET PROF. ORDIN.

responsione publica defendet

JACOBUS GABRIEL Mandel/

Schœnebecka Magdeburgicus, S. S. Theol. Cultor.

HALAE SAXONUM,

Typis JOAN. FRID. KROTTENDORFII, Acad. Typ.

